

In het maandblad NUZA (Nieuws uit Zuid-Afrika) van maart 1974 lezen we van de hand van Jan Ploeger het volgende artikel, dat ook de postzegelverzamelaars kan interesseren:

Briefkaarten gedrukt te Machadodorp

Het is bekend, dat de Transvaalse regering kort voor de Britse aanslag op Pretoria (begin juni 1900) besloot de hoofdstad van de Zuid-Afrikaansche Republiek te verlaten. Samen met een deel van de gewapende machten begon de terugtocht langs de Delagoabaaispoorlijn in oostelijke richting.

Een gedeelte van de Staatsdrukkerij van de Zuid-Afrikaansche Republiek was in een goederenwagen ondergebracht. Door het personeel van deze "rollende Staatsdrukkerij", beter bekend als de Staatsdrukkerij te velde, werden te Machadodorp een aantal briefkaarten gedrukt.

In het Leydsarchief, Staatsarchief, Pretoria, bevindt zich in band 667 een brief van de drukker van deze briefkaarten, gedateerd Oostende, 28 september 1901, en gericht aan de gezant van de Z.A. Republiek, dr. Willem Johannes Leyds.

Op genoemde datum deelde de drukker van deze kaarten, de heer Alphonse Leys, Amsterdamsestraat 7, Oostende, o.a. de volgende bijzonderheden aan dr. Leyds mee :

De genoemde briefkaart werd door hem, op last van de Transvaalse postmeester-generaal, te Machadodorp gedrukt in de rollende Staatsdrukkerij. De oplaag was 5070 stuks. De kaarten werden op 6 augustus 1900 te Waterval-Onder afgeleverd.

Daar kocht Leys 100 van deze kaarten waarvan hij, volgens zijn eigen woorden, "eenige deed afstempelen te Machadodorp, Nelspruit en Komati-poort. Leys schrijft verder :

"Er werd tot het drukken der nieuwe postkaart overgegaan omdat men er gebrek aan oelde. Een andere moet ik U ook zeggen dat ik in speculatie omtrent alle postkaarten had opgekocht in de postkantoren der Oosterlijn die nog door ons bezet waren.

Het karton der nieuwe postkaart werd in eene grootedrukkerij te Barber-ton opgecommandeerd en Z. Exc. zal bemerken dat de kaart wel de hoogte eener gewone postkaart bezit maar in de lengte wel 2 cm tekort heeft. Dit komt daardoor dat er geene grootere kaarten voorhanden waren".

Verdere mededelingen

Leyds had ook in ander opzichten niet stilgezeten. Hij had in totaal meer dan 2000 gewone Transvaalse penny-briefkaarten met en zonder be-taald antwoord opgekocht en voegt het volgende aan deze mededeling toe :
"Ik verkreeg van Z. Ed. Gestr. den Staatssecretaris Reitz de toelating om op den achterkant der kaart eene miniatuur te drukken van der eersten staatscourant welke wij op de Rollende Staatsdrukkerij in Transvaal had-den gedrukt. Namelijk de verplaatsing van onzen Regeeringszetel van Pretoria naar Machadodorp."

Voorlopig stempel

Behalve dat Leys een voorbeeld van elkeen van de bovengenoemde brief-kaarten aan dr. Leyds stuurde, bood hij de gezant ook aan :

- a. Een briefomslag met een Transvaalse 1 penny-zegel, afgestempeld te Newcastle (Natal) op 2 november 1899 "en dit met een voorlopig stem-pel daar alsdan de poststempel nog niet afgemaakt was. Deze brief werd afgestempeld te Johannesburg 4 Nov. te Pretoria 5 Nov."
- b. Drie zegels van de Oranje-Vrijstaat en een van Transvaal, afgestem-peld in het postkantoor te Warrenton (Griqualand) op 14 maart 1900, Leys voegt hieraan toe :

.../...

- (1) Uit LANGS T'HARD ZAND van Omer Vilain, blz. 54. Dit werk is nog te verkrijgen in het Heemmuseum De Plate of bij de auteur. Prijs 195 Bfr.

VERVOLG VAN BLZ. 8

"Ik was toen secretaris van Veldkornet Koos Boshoff, later van Generaal Dutoit. Ik kocht in het postkantoor nog de weirige postzegels op die overbleven. Des anderen daags werd Warrenton door ons verlaten. Het was ook hoog tijd want er waren geene posities en de Engelschen zaten ons op de hielen."

Verzamelaar

Uit het bovenstaande blijkt duidelijk dat Leys het instict van een postzegelverzamelaar bezat. Zijn verzameling, zo schreef hij aan dr. Leyds, bestond uit ongeveer 5000 zegels "waarvan Zuid-Afrika zeer goed vertegenwoordigd is, bijzonderlijk Transvaal".

Zijn slotopmerking luidt zoals volgt :

"Ook heb ik de gansche verzameling van Swazieland en de Nieuwe Republiek (Deze niet in dubbel).

Jan Ploeger.